

Sygn. akt VIII **Pa 138/15**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 grudnia 2015 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Teresa Kalinka (spr.)
Sędziowie:	SSO Grażyna Łazowska SSO Patrycja Bogacińska-Piątek
Protokolant:	Ewa Gambuś

po rozpoznaniu w dniu 29 grudnia 2015r. w Gliwicach

sprawy z powództwa L. B. (B.), Z. B. (B.),

L. K. (K.)

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w K.

o ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 23 kwietnia 2015 r. **sygn. akt** VI P 169/15

1) oddala apelację,

2) zasądza od powodów na rzecz pozwanej kwoty po 67,50 zł (sześćdziesiąt siedem złotych 50/100) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

(-) SSO Patrycja Bogacińska-Piątek (-) SSO Teresa Kalinka (spr.) (-) SSO Grażyna Łazowska

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt VIII Pa 138/15

UZASADNIENIE

Powodowie R. B., L. B., Z. B., W. J., H. J., L. K., E. W. domagali się zasądzenia na swoją rzecz od pozwanej (...) Spółki Akcyjnej w K. po 597,54 zł tytułem ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel, z ustawowymi odsetkami od dnia 1 maja 2014r. do dnia zapłaty oraz poniesionych koszty zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Na uzasadnienie podano, że powodowie (lub ich małżonkowie) byli zatrudnieni w Kopalni (...) i po przejściu na świadczenia emerytalne nabyli prawo do bezpłatnego węgla (deputatu węglowego). Obecnie podstawą prawną dochodzonego świadczenia są § 10 Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004r. zawartego pomiędzy zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych oraz załącznik Nr 14 do Porozumienia. W dniu 6 lutego 2014r. zarząd pozwanej spółki i organizacje związków zawodowych zawarły porozumienie w trybie art. 9¹ k.p. w związku z trudną sytuacją ekonomiczną zakładu pracy, na podstawie którego zmniejszono wymiar bezpłatnego węgla przysługującego osobom niebędącym pracownikami o jedną tonę rocznie na okres dwóch lat. Powodowie podali, że z dniem 1 stycznia 2014r. nabyli prawo do bezpłatnego węgla w pełnym wymiarze 3 ton lub 2,5 ton za 2014r. a postanowienia porozumienia z dnia 6 lutego 2014r. nie mogą działać z mocą wsteczną.

Nakazem zapłaty z dnia 7 stycznia 2015r. Sąd Rejonowy wG. w sprawie VI Np (...) uwzględnił powództwo i orzekł o kosztach postępowania.

W sprzeciwie od powyższego nakazu zapłaty pozwana domagała się oddalenia powództw i zasądzenia od powodów na jej rzecz kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W stosunku do powoda H. J. pozwana domagała się odrzucenia pozwu.

Na uzasadnienie podniosła, że powodowie nie posiadają prawa do bezpłatnego węgla (ani w ekwiwalencie pieniężnym, ani w naturze) na podstawie Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004r. zawartego między zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych. Prawo do bezpłatnego węgla byłych pracowników zlikwidowanej Kopalni (...) reguluje ustawa z dnia 7 września 2007r. o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 (Dz.U. z 2007 roku, Nr 192, poz. 1379) – zwana ustawą restrukturyzacyjną. Uprawnieni mogą realizować prawo do deputatu węglowego w dwojaki sposób: w naturze (art. 13 ustawy), a w przypadku złożenia oświadczenia o rezygnacji z uprawnienia do pobierania bezpłatnego węgla w naturze (art. 12 ust. 3 ustawy), w formie ekwiwalentu pieniężnego, który jest wypłacany obok emerytury (renty) wyłącznie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Pozwana dodała, że powodowie W. J., R. B., H. J. są uprawnieni do bezpłatnego węgla jedynie w naturze. Powodowie L. K., L. B., E. W., Z. B. deputat węglowy otrzymują w świadczeniu emerytalnym (rentowym). Odnośnie powoda H. J. pozwana podała, że prawomocnym nakazem Sądu Rejonowego wG. w sprawie VI Np 444/14 zasądzono od pozwanej na rzecz powoda ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, a pozwana spóźniła się z wniesieniem sprzeciwu.

Ostatecznie powodowie W. J. i R. B. cofnęli pozwy ze zrzeczeniem się roszczenia i wniesli o zasądzenie od pozwanej na swoją poniesionych kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozostali powodowie podtrzymali żądania i rozszerzyli powództwa o wydanie jednej tony węgla w naturze – tytułem deputatu węglowego za rok 2014.

Wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2015r. sygn. akt VI P 169/15 Sąd Rejonowy w G. odrzucił pozew H. J., oddalił powództwa L. K., L. B., E. W. i Z. B. i umorzył postępowanie z powództwa W. J. i R. B.. Nadto Sąd Rejonowy zasądził od każdego z powodów na rzecz pozwanej po 135,00 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższy wyrok wydał Sąd Rejonowy w oparciu o następujący stan faktyczny.

Bezsporne było, że powodowie byli zatrudnieni w zlikwidowanej kopalni (...) w G.. W. J., R. W., H. J. posiadają do prawa do bezpłatnego węgla w naturze; natomiast powodowie L. K., L. B., E. W., Z. B. pobierają ekwiwalent pieniężny w świadczeniu emerytalnym (rentowym).

Nadto prawomocnym nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym w sprawie VI Np 444/14 Sąd Rejonowy w Gliwicach orzekł o ekwiwalencie pieniężnym za jedną tonę węgla dla H. J., natomiast pozostałe 2 tony bezpłatnego węgla H. J. pobrał w naturze 24 kwietnia 2014r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy zważył:

Na wstępie Sąd Rejonowy wskazał, iż pozew H. J. o ekwiwalent pieniężny podlega odrzuceniu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., bowiem w sprawie VI Np. 444/14 (niezasadnie, ale prawomocnie) zasądzono ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za 2014 rok.

Postępowanie z powództwa W. J., R. B. o ekwiwalent pieniężny należało umorzyć zgodnie z art. 355 k.p.c., z uwagi na cofnięcie pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia.

Sąd Rejonowy wskazał, iż roszczenia pozostałych powodów o ekwiwalent pieniężny nie zasługuje na uwzględnienie, z uwagi na brak legitymacji procesowej pozwanej spółki. W sprawie o ekwiwalent pieniężny pozwana nie była biernie legitymowana w sprawie. Natomiast roszczenie o wydanie jednej tony węgla – asortyment orzech tytułem deputatu węglowego za 2014 rok nie jest zasadne, bowiem powodowie, (którzy rozszerzyli powództwa L. K., L. B., E. W., Z. B.) pobierają ekwiwalent pieniężny w świadczeniu emerytalnym; natomiast na rzecz powoda H. J. orzeczono nakazem ekwiwalent pieniężny.

W pierwszej kolejności Sąd I instancji wskazał, że powództwo byłych pracowników zlikwidowanych kopalń o ekwiwalent pieniężny za bezpłatny węgiel jest sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 k.p.c. Do jej rozpoznawania powołane są więc sądy powszechne oraz Sąd Najwyższy, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych (art. 2 § 1 k.p.c.). Żaden przepis nie przekazuje rozpoznania powództwa do właściwości innych organów (art. 2 § 3 k.p.c.). W szczególności Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest organem właściwym do rozpoznawania sporów powstałych między emerytem-rencistą a jego byłym pracodawcą. Droga procesu cywilnego jest więc w takiej sprawie dopuszczalna. Jej niedopuszczalność (czasowa) wystąpiłaby, gdyby powodowie pozwali do sądu o zapłatę Zakład Ubezpieczeń Społecznych. W rozpatrywanej sprawie nie występowała więc niedopuszczalność drogi sądowej, która mogłaby prowadzić do przekazania sprawy właściwemu organowi na podstawie art. 464 § 1 k.p.c. – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2005 roku, w sprawie I UK 166/04, opublikowany w OSNP z 2005 roku, Nr 19, poz. 309.

Dalej wskazał Sąd I instancji, iż z dniem 1 lutego 2003r. (...) Spółka Akcyjna w K. na podstawie art. 23¹ k.p. przejęła pracowników (...) Spółki Akcyjnej w G. ((...) S.A.), w skład której wchodziła między innymi zlikwidowana Kopalnia (...).

Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z § 36 ust. 1 (...) byłym pracownikiem kopalń – emerytom, rencistom,[...] przysługuje deputat węglowy – wg załącznika nr 23.

Zgodnie z załącznikiem nr 23 uprawnienia do bezpłatnego węgla w naturze przysługują emerytom i rencistom w wymiarze: 3 ton rocznie (byłym pracownikom zakładów górniczych, których zobowiązania przejęła (...) S.A., o ile pracownicy ci przeszli na emeryturę lub rentę po dacie wejścia w życie w tych zakładach zakładowej umowy zbiorowej opartej na układzie zbiorowym pracy z dnia 21 grudnia 1991 roku) lub 2,5 ton rocznie (pozostałym byłym pracownikom zakładów górniczych, których zobowiązania przejęła (...) S.A., jeżeli uprawnienia przyznano im na podstawie układu zbiorowego pracy z dnia 1 lutego 1980 roku). Na wniosek osoby uprawnionej (...) S.A. wypłacała ekwiwalent pieniężny według ceny węgla deputatowego obowiązującej w dniu realizacji świadczenia. (...) dla (...) S.A. nie wskazuje terminu spełnienia świadczenia w postaci bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów.

Pozwana nie rozwiązała (...), natomiast wprowadziła w życie porozumienie zawarte w dniu 20 grudnia 2004r. pomiędzy zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych (Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004r.), bowiem nie doszło do zawarcia nowego układu zbiorowego pracy.

Uprawnienia emerytów i rencistów (oraz innych osób niebędących pracownikami) przewidziane w (...) wygasły, jednakże zastosowanie mają postanowienia Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004r., które weszło w życie z dniem 1 stycznia 2005r. Powyższa kwestia nie była sporna w niniejszej sprawie.

Zgodnie z § 10 Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004r., emerytom, rencistom i innym uprawnionym osobom przysługuje bezpłatny węgiel według zasad określonych w załączniku Nr 14 do Porozumienia.

Zgodnie z postanowieniami załącznika Nr 14 do Porozumienia, prawo do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych realizowane jest w ekwiwalencie pieniężnym; natomiast prawo to na wniosek uprawnionego może zostać zrealizowane w naturze (§ 1.2 i § 2). Bezpłatny węgiel w wymiarze wynikającym z nabytego uprawnienia przysługuje byłym pracownikom którzy do dnia wejścia w życie załącznika korzystali z uprawnienia do bezpłatnego węgla przysługującego zgodnie z przepisami prawa obowiązującymi przed dniem wejścia w życie załącznika (§ 3.4.1).

Zgodnie z § 7 pkt 1 i 2 załącznika Nr 14 do Porozumienia przepisów niniejszego załącznika nie stosuje się do uprawnionych (emerytów, rencistów i innych osób), których prawo do bezpłatnego węgla realizowane jest na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 września 2007 roku o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 (Dz.U.2007.192.1379 ze zm.) ze środków budżetu państwa. Prawo do bezpłatnego węgla dla uprawnionych węgla dla uprawnionych nie ulega zmianie.

Dalej Sąd I instancji zacytował przepisy powołanej wyżej ustawy, wskazując że po myśli art. 1 pkt 3 ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 ustawa określa między innymi zasady wypłacania ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, zwanego dalej „ekwiwalentem pieniężnym”, rent wyrównawczych, wydawania bezpłatnego węgla w naturze, a także wypłaty zaległych wynagrodzeń.

Zgodnie z art. 12 ustęp 1 ustawy byłemu pracownikowi kopalni postawionej w stan likwidacji przed dniem 1 stycznia 2007 roku, uprawnionemu do bezpłatnego węgla, który uzyskał emeryturę lub rentę przed tym dniem, jest wypłacany przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, oprócz emerytury lub renty, ekwiwalent pieniężny.

Na mocy natomiast art. 13 ustęp 1 punkt 3 ustawy przedsiębiorstwo górnicze wydaje bezpłatny węgiel w naturze, który jest finansowany z dotacji budżetowej, uprawnionemu do jego otrzymania pracownikowi kopalni postawionej w stan likwidacji przed dniem 1 stycznia 2007 roku, której składniki majątkowe zostały wniesione do spółki, o której mowa w art. 9 ustęp 1, który uzyska emeryturę lub rentę przed dniem 1 stycznia 2016 roku.

Ilość pobieranego bezpłatnego węgla w naturze nie może być wyższa niż 3 Mg węgla kamiennego rocznie (art. 13 ustęp 2 ustawy).

Sąd Rejonowy podkreślił, że byłym pracownikom kopalń, które uległy likwidacji w relewantnym czasie, przysługuje prawo dochodzenia uprawnień do bezpłatnego węgla w dwojaki sposób. Uprawniony pracownik może albo dochodzić od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wypłaty ekwiwalentu pieniężnego, albo od danego przedsiębiorstwa górniczego może żądać wydania bezpłatnego węgla w naturze. Niedopuszczalne jest natomiast dochodzenie ekwiwalentu pieniężnego od przedsiębiorstwa górniczego. Pracownik realizujący prawo do bezpłatnego węgla w naturze może jednak zwrócić się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o wypłatę ekwiwalentu, jeżeli złoży byłemu pracodawcy pisemne oświadczenie o rezygnacji z uprawnienia do pobierania węgla deputatowego w naturze (zob. art. 12 ustęp 3 ustawy).

W konsekwencji uprawnienie do bezpłatnego węgla realizowane w ramach ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 wyklucza możliwość jego jednoczesnej realizacji na mocy postanowień układów zbiorowych pracy czy porozumień zbiorowych.

Dalej Sąd Rejonowy uzasadnił orzeczenie o kosztach postępowania, wskazując że powodowie nie posiadali prawa do ekwiwalentu pieniężnego na podstawie Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004r. zawartego między zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych (§ 7 załącznika Nr 14 do Porozumienia). (...) S.A. w K. nie jest biernie legitymowana w niniejszym postępowaniu. Powodowie, którzy rozszerzyli powództwa (za wyjątkiem W. J., R. B.) nie posiadali prawa do bezpłatnego węgla w naturze.

Sąd Rejonowy podniósł, że powodowie przegrali postępowanie.

Również powodowie, którzy cofnęli pozwy przegrali sprawę, bowiem umorzenie postępowania oznacza przegranie sprawy przez stronę powodową, jeżeli cofnęła pozew, zrzekając się roszczenia, albo jeżeli cofnięcie pozwu nastąpiło

wskutek upadku podstawy faktycznej, który spowodował bezprzedmiotowość żądania. Sąd wskazał przy tym, że pozwany nie zaspokoił roszczenia powodów objętego pozwem o ekwiwalent pieniężny, gdyż spełnienie świadczenia w postaci bezpłatnego węgla w naturze jest innym świadczeniem, aniżeli ekwiwalent pieniężny. Inne są też zasady jego przyznawania.

W ocenie Sądu Rejonowego brak było podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c., który stanowi wyjątek od zasady ponoszenia kosztów i nie może być rozszerzająco wykładany a może być stosowany w zależności od konkretnego przypadku. W niniejszej sprawie nie zachodzi okoliczność odstąpienia od poniesienia przez powodów kosztów postępowania, albowiem powodowie posiadają stały dochód w postaci emerytury (renty). Nadto Sąd I instancji wskazał, iż powodowie, wytaczając powództwo byli reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika, korzystali z fachowej pomocy prawnej i mogli ocenić szanse wygrania procesu. Natomiast sam fakt, iż sprawa jest z zakresu prawa pracy nie uzasadnia – w ocenie Sądu Rejonowego – zwolnienia powodów od kosztów zastępstwa procesowego, które poniosła strona pozwana. Zwolnienie z tego tytułu powodów od kosztów procesu naruszałoby zasadę równości stron w postępowaniu sądowym.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego wnieśli powodowie L. K., L. B. i Z. B..

Zaskarżając wyrok w całości zarzucili naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a to:

- art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 464 § 1 k.p.c. oraz art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez niezastosowanie tychże przepisów i rozpoznanie sprawy pomimo wystąpienia w sprawie podstaw do ustalenia niedopuszczalności drogi sądowej i podstaw dla przekazania sprawy do ZUS,

- art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie, z jakich powodów Sąd I instancji merytorycznie rozpoznaje powództwo ustalając jednocześnie na podstawie pisma pozwanej, że powodowi może przysługiwać świadczenie w formie ekwiwalentu pieniężnego od ZUS na podstawie ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015,

- art. 98 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie tj. uznanie powodów za stronę przegrywającą i orzeczenie o kosztach poprzez ich zasądzenie na rzecz pozwanej w sytuacji, w której nie sposób uznać sprawę za sprawę podlegającą rozpoznaniu przez sąd powszechny,

ewentualnie

- naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie pomimo zajęcia ku temu przesłanek.

Skarżący wskazali nadto, iż mając na uwadze, treść korespondencji kierowanej do ZUS pozostawali w błędzie, wywołanym przez samą pozwaną, która w pismach z 7 lutego 2014r. oraz z dnia 12 grudnia 2014r. kierowanych do ZUS wskazywała, iż zarówno porozumienie z dnia 6 lutego 2014r. zmniejszające świadczenia z tytułu prawa do bezpłatnego węgla jak i podjęta w dniu 10 grudnia 2014r. uchwała Zarządu Kompani Węglowej przywracająca prawo do bezpłatnego węgla „obejmują także uprawnionych (...) w stosunku do których wypłatę ekwiwalentu pieniężnego realizuje ZUS.” Wnieśli o dopuszczenie dowodów z decyzji emerytalnych powodów oraz pism pozwanej do ZUS z dnia 7 lutego 2014r. oraz z dnia 12 grudnia 2014r. na okoliczność ich treści.

W oparciu o powyższe zarzuty apelujący wnieśli o:

- zmianę wyroku Sądu Rejonowego w G. oraz przekazanie niniejszej sprawy na zasadzie 464 § 1 k.p.c. do (...) Oddział w Z., względnie uchylenie skarżonego orzeczenia oraz przekazanie niniejszej sprawy na zasadzie 464 § 1 k.p.c. do ZUS, Oddział w Z., ewentualnie o zmianę skarżonego orzeczenia w zakresie pkt 4 (orzeczenia o kosztach) poprzez odstąpienie od obciążania powodów kosztami na rzecz pozwanej na zasadzie art. 102 k.p.c.,

- zasądzenie od pozwanej na rzecz powodów zwrotu kosztów postępowania, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym, według norm przepisanych,

ewentualnie wniesli o:

- uchylenie skarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji oraz pozostawienie temu sądowi orzeczenia o kosztach postępowania.

Powodowie nie zgodzili się z oceną Sądu Rejonowego, iż pozwana pozbawiona była legitymacji biernej w sprawie, co było podstawą rozstrzygnięcia. Skarżący powołali się na treść art. 199 §1 pkt 1 k.p.c. wskazując na niedopuszczalność drogi sądowej w niniejszej sprawie. Dalej wskazali, iż w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych przepis ten uzupełnia norma wyrażona w art. 464 § 1 k.p.c., zgodnie z którą odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ; w tym wypadku Sąd przekaze mu sprawę. Natomiast warunkiem sądowej kontroli uprawnień pracowniczych powinno być uprzednie wydanie przez organ rentowy stosownej decyzji, a następnie wniesienie odwołania do sądu, zgodnie z art. 83 ust. 2 ustawy o sus. Apelujący wskazali, iż w niniejszej sprawie powinien znaleźć zastosowanie przepis art. 464 § 1 k.p.c. W takim przypadku, skoro sprawa nie ma charakteru sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 k.p.c. to nie sposób dokonywać stosowania reguł rozliczających koszty procesu, skoro sprawa nie ma charakteru umożliwiającego orzekanie przez sąd powszechny. Z ostrożności skarżący wniesli o nieobciążanie strony powodowej ewentualnymi kosztami postępowania, na zasadzie art. 102 k.p.c. wobec zaistnienia szczególnego przypadku, za którym przemawia fakt pozostawiania przez powodów w błędzie, wywołanym przez samą pozwaną działaniami związanymi ze zmniejszeniem wymiaru przysługującego im prawa do bezpłatnego węgla.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie na swoją rzecz kosztów postępowania przy uwzględnieniu kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył:

Apelacja powodów nie zasługuje na uwzględnienie.

Oceniając materiał dowodowy należało uznać że Sąd Rejonowy poczynił prawidłowe ustalenia odnośnie stanu faktycznego, przeprowadził niezbędne postępowanie dowodowe, a następnie dokonał prawidłowej oceny materiału dowodowego zgodnie, z zasadami logiki i doświadczenia życiowego i wyciągnął właściwe wnioski, które legły u podstaw wydania zaskarżonego wyroku. W konsekwencji, Sąd Okręgowy oceniając jako prawidłowe ustalenia faktyczne i rozważania prawne dokonane przez Sąd I Instancji, uznał je za własne, co oznacza, iż zbędnym jest ich szczegółowe powtarzanie w uzasadnieniu wyroku Sądu Odwoławczego. Stanowisko takie zostało zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 listopada 1998r. sygn. I PKN 339/98, OSNP 1999/24/776.

W ocenie Sądu II Instancji podniesione w apelacjach powodów zarzuty nie zasługują na uwzględnienie. Sąd I Instancji prawidłowo stwierdził, że w przypadku roszczenia zgłoszonego przez powodów występuje po stronie pozwanej brak legitymacji biernej.

Zgodnie z obowiązującą nadal ustawą z dnia 7 września 2007r. o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego (Dz.U. Nr 192, poz. 1379 ze zm.), byłemu pracownikowi kopalni postawionej w stan likwidacji przed dniem 1 stycznia 2007r., uprawnionemu do bezpłatnego węgla, który uzyskał emeryturę lub rentę przed tym dniem jest wypłacany przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, oprócz emerytury lub renty, ekwiwalent pieniężny (art. 12 ust 1 ustawy). Warunkiem otrzymania ekwiwalentu pieniężnego jest przedłożenie pracodawcy pisemnego oświadczenia o rezygnacji z uprawnienia do pobierania bezpłatnego węgla w naturze (art. 12 ust 3 ustawy).

Powodom nie przysługiwało zatem uprawnienie do bezpłatnego węgla w świetle przepisów porozumienia z 20 grudnia 2004r. – w treści paragrafu 7 punkt 1 i 2 załącznika numer 14 do tego porozumienia wyraźnie przewidziano, że przepisów załącznika numer 14 nie stosuje się do osób, których prawo do bezpłatnego węgla realizowana jest na

podstawie przepisów ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego. Nie był natomiast sporny w toku postępowania fakt, iż powodowie ekwiwalent pieniężny z tytułu bezpłatnego węgla pobierają z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

W konsekwencji należało podzielić stanowisko Sądu I instancji, że powodom nie przysługuje roszczenie przeciwko pozwanej (...) Spółce Akcyjnej o ekwiwalent pieniężny z tytułu do prawa do bezpłatnego węgla. Prawo do bezpłatnego węgla, zgodnie z przepisami ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego, powodowie mogli realizować od strony pozwanej jedynie w formie bezpłatnego węgla w naturze (do czego nie byli uprawnieni) a w przypadku żądania ekwiwalentu pieniężnego podmiotem zobowiązanym do wypłaty tego świadczenia jest wyłącznie Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Prawidłowe jest też stanowisko Sądu Rejonowego, że w sprawie nie zachodzi brak dopuszczalności drogi sądowej. Powodowie, podobnie jak wielu innych emerytów i rencistów, wystąpili przeciwko pozwanej z roszczeniem cywilnym o zapłatę ekwiwalentu z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Dla rozpoznania tej sprawy powołane są sądy powszechne, jest to bowiem sprawa cywilna w rozumieniu artykułu 1 k.p.c. Żaden przepis nie przekazuje bowiem rozpoznania takiej cywilnej sprawy do właściwości innych organów. W przypadku gdyby przepis prawa przekazywał rozpoznanie takiej sprawy cywilnej do właściwości innych organów, taka sprawa zgodnie z treścią art. 2 § 3 k.p.c. nie byłaby rozpoznawana w postępowaniu przed sądem powszechnym. Natomiast Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest organem właściwym do rozpoznawania sporów powstałych pomiędzy byłymi pracownikami a ich pracodawcami lub następcami prawnymi pracodawców. Droga procesu cywilnego jest więc w tej sprawie dopuszczalna.

Gdyby natomiast powodowie wystąpili przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o zapłatę ekwiwalentu pieniężnego, wówczas na mocy przywoływanego w treści apelacji art. 464 § 1 k.p.c. należałoby przekazać sprawę do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako organu właściwego. Powodowie jednak nie występowali z powództwem przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych a przeciwko byłemu pracodawcy. Tak więc w sprawie nie zachodziła niedopuszczalność drogi sądowej, która mogłaby prowadzić do przekazania sprawy właściwemu organowi na podstawie art. 464 § 1 k.p.c.

Sąd Okręgowy podzielił również stanowisko Sądu Rejonowego w kwestii obciążenia powodów kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej. Orzeczenie Sądu Rejonowego jest w tym zakresie prawidłowe i Sąd ten w sposób szczegółowy podał w treści uzasadnienia motywy takiego a nie innego rozstrzygnięcia.

Sąd Rejonowy wskazał, że powodowie przegrali proces, zaś brak było podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c., który stanowi wyjątek od zasady ponoszenia kosztów i może być stosowany w zależności od konkretnego przypadku i nie może być rozszerzająco wykładany. W niniejszej sprawie Sąd Rejonowy nie znalazł podstaw do odstąpienia od poniesienia przez powoda kosztów postępowania, wskazując iż powodowie osiągają stały dochód w postaci emerytury (renty), nadto byli reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika i mieli szanse oceny wygrania procesu. Również fakt, iż sprawa jest z zakresu prawa pracy nie uzasadnia zwolnienia powodów od kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy powyższe argumenty podziela.

Powodowie nie byli uprawnieni do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla u pozwanej a pobierali go z ZUS. Nawet jeżeli byli przekonani o słuszności roszczenia, to będąc reprezentowanymi od początku procesu przez profesjonalnego pełnomocnika, mieli szansę oceny zasadności tego roszczenia i konsekwencji przegrania procesu.

Wprawdzie, jak wskazał Sąd Rejonowy, art.102 k.p.c. daje Sądowi możliwość całkowitego lub częściowego odstąpienia od obciążania strony przegrywającej kosztami procesu, jednak Sąd Rejonowy słusznie nie dopatrył się w przedmiotowej sprawie okoliczności pozwalających na zastosowanie tego przepisu.

Należy podkreślić, że sąd nie jest zobligowany do zastosowania powyższego przepisu art. 102 k.p.c., a jedynie ma taką możliwość, po rozważeniu całokształtu okoliczności sprawy. Sądy posiadają swobodę kształtowania orzeczeń o kosztach procesu, a więc i kosztach zastępstwa procesowego, samodzielnie decydują czy na gruncie konkretnej sprawy zachodzą owe "szczególne okoliczności" o jakich mowa w powoływanym wyżej przepisie, pozwalające na odstąpienie od obciążania strony przegrywającej kosztami postępowania.

W postanowieniu z dnia 24 października 2013r. sygn. IV CZ 61/13 (LEX nr 1389013) Sąd Najwyższy wskazał, iż hipoteza przepisu art. 102 k.p.c., odwołująca się do występowania "wypadków szczególnie uzasadnionych", pozostawia sądowi orzekającemu swobodę oceny, czy fakty związane z przebiegiem procesu, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony, stanowią podstawę do nieobciążania jej kosztami procesu.

W ugruntowanym w tym zakresie orzecznictwie Sąd Najwyższy wskazał również, że „zastosowanie przez sąd art. 102 k.p.c. powinno być oceniane w całokształcie okoliczności, które by uzasadniały odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Do kręgu tych okoliczności należy zaliczyć zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu jak i fakty leżące na zewnątrz procesu zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego (sytuacji życiowej). Okoliczności te powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego” (vide postanowienie z 14 stycznia 1974r., II CZ 223/73, LEX nr 7379, postanowienie Sądu Najwyższego z 13 października 1976r. sygn. IV Pz 61/76, LEX nr 7856, postanowienie Sądu Najwyższego z 16 lutego 1981r. sygn. IV Pz 11/81, LEX nr 8307, postanowienie Sądu Najwyższego 17 kwietnia 2013r. V CZ 132/12, LEX nr 1341732.

Taką wyjątkową okolicznością nie jest w niniejszym postępowaniu charakter sprawy, tj. fakt, że strona powodowa wywodzi swoje roszczenia ze stosunku pracy – na co zwrócił uwagę Sąd Rejonowy. Ustawodawca nie przewidział bowiem w zakresie postępowania odrębnego jakim jest postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy, żadnych przepisów szczególnych dotyczących zwrotu kosztów zastępstwa procesowego strony przeciwnej, gdy stroną przegrywającą jest pracownik. Pracodawca czy też inny podmiot pozwany przez pracownika ma bowiem pełne prawo do reprezentacji przez profesjonalnego pełnomocnika, a ten z kolei do stosowanego wynagrodzenia z tego tytułu. Brak bowiem normatywnej podstawy szczególnego uprzywilejowania pracownika w przypadku, gdy jest on stroną przegrywającą proces.

Bez znaczenia jest okoliczność, że strona powodowa była przekonana o słuszności swoich żądań, gdyż z istoty każdego postępowania procesowego wynika jego sporność i zwykle niepewność rozstrzygnięcia, a każda strona wnosząca pozew jest z reguły przekonana o słuszności swoich żądań i konieczności wystąpienia do Sądu. Zatem subiektywne przekonanie o słuszności żądania nie jest z pewnością okolicznością o jakiej mowa w art. 102 k.p.c., w przeciwnym razie art. 102 k.p.c. miałyby zastosowanie w każdej sprawie, w której powództwo zostałoby oddalone.

Nadto strona powodowa mimo posiadania fachowego pełnomocnika nie wykazała w toku postępowania przed Sądem Rejonowym innych okoliczności np. okoliczności świadczących o złej sytuacji majątkowej lub życiowej powodów, która uzasadniałaby całkowite zwolnienie ich z ponoszenia kosztów procesu.

W punkcie 2 wyroku Sąd orzekł o kosztach zastępstwa procesowego – na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 6 pkt 2 w związku z § 12 ust. 1 pkt 2 i § 13 ust 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz.U. z 2013r., poz. 461 ze zm.) – zasądając od każdego z powodów na rzecz pozwanej kwotę po 67,50 zł.

Sąd miał na uwadze, że powodowie przegrali sprawę również w II instancji, natomiast ze wskazanych wyżej względów brak jest podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c.

(-) SSO Patrycja Bogacińska-Piątek (-) SSO Teresa Kalinka (-) SSO Grażyna Łazowska

Sędzia Przewodniczący Sędzia